

Vissa tobaksfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002 angående tobak.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden, främst med hänsyn till utskottets tidigare ställningstaganden och mot bakgrund av pågående arbete på området.

I betänkandet finns tre reservationer och ett särskilt yttrande.

Parallellt med detta betänkande har utskottet behandlat betänkandena 2002/03:SoU5 Vissa narkotikafrågor, 2002/03:SoU6 Alkoholfrågor och 2002/03:SoU7 Mål för folkhälsan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Utskottets överväganden	5
Rökfria miljöer	5
Motioner	5
Tidigare behandling, pågående arbete	5
Utskottets ställningstagande	6
Detaljhandel med tobaksvaror m.m.	6
Motioner	6
Tidigare behandling, pågående arbete	7
Utskottets ställningstagande	7
Snus	7
Motion	7
Tidigare behandling, pågående arbete m.m.	7
Utskottets ställningstagande	8
Tobaksodling m.m.	8
Motioner	8
Tidigare behandling, pågående arbete m.m.	8
Utskottets ställningstagande.....	9
Reservationer.....	10
Särskilt yttrande.....	12
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	13
Motioner från allmänna motionstiden.....	13

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Rökfria miljöer

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So276 yrkande 5 och 2002/03:So443 yrkande 14.

Reservation 1 (c)

2. Tillsyn över leverantörernas ansvar

Riksdagen avslår motion 2002/03:So447 yrkande 6.

Reservation 2 (v, mp)

3. Försäljningslicenser

Riksdagen avslår motion 2002/03:So331 yrkande 1.

4. Snus

Riksdagen avslår motion 2002/03:So276 yrkande 4.

5. Tobaksodling m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:K432 yrkande 18 delvis och 2002/03:So467 yrkande 4.

Reservation 3 (m, fp, kd, c)

Stockholm den 13 mars 2003

På socialutskottets vägnar

Chartrine Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Chartrine Pålsson (kd), Kristina Zakrisson (s), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Conny Öhman (s), Catherine Persson (s), Carl-Axel Johansson (m), Marina Pettersson (s), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Anne Marie Brodén (m), Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp), Martin Nilsson (s), Gunilla Wahlén (v) och Marita Aronson (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet har den 21 januari 2003 fått information om förhandlingsläget såvitt gäller WHO-konventionen om tobak av chefsförhandlaren, regeringsrådet Susanne Billum och departementssekreteraren Ulrika Lindblom.

Utskottets överväganden

Rökfria miljöer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om rökfria serveringslokaler. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Jämför reservation 1 (c).

Motioner

I motion So276 av Annelie Enochson (kd) begärs ett tillkännagivande om ett strukturerat förberedelsearbete för att nå målet om rökfria serveringslokaler till januari 2004 (*yrkande 5*). Motionären anför att utan en intensifierad opinionsbildning samt ett strukturerat och stödjande förberedelsearbete baserat på lagstiftning kommer detta mål inte att uppnås.

I motion So443 av Kenneth Johansson m. fl. (c) begärs att förbud mot rökning i restauranglokaler eller andra serveringsställen skall införas från den 1 januari 2004 (*yrkande 14*). Enligt motionärerna skall restauranger och kaféer vara rökfria och även dessa lokaler bör omfattas av den grundregel om rökfritt som gäller för andra lokaler dit allmänheten har tillträde. Det bör dock öppnas en möjlighet att tillåta rökning i någon eller några delar av lokalerna som särskilt avsätts för detta.

Tidigare behandling, pågående arbete

I det av riksdagen godkända *betänkande 2001/02:SoU8* (rskr. 2001/02:235) behandlade utskottet regeringens proposition 2001/02:64 Vissa tobaksfrågor. Utskottet anförde beträffande frågan om rökfria serveringsmiljöer följande (s. 16).

Utskottet delar även regeringens uppfattning att ett mål bör vara att alla serveringsmiljöer skall vara rökfria den 1 januari 2004. Utskottet delar också regeringens uppfattning att en utredning om effekterna av att genom lag besluta om rökförbud bör tillsättas. Uppdraget bör ges den omfattning som regeringen föreslår, dvs. bl.a. att undersöka effekterna av bestämmelser om rökfrihet i serveringsmiljöer i andra länder, såväl för restaurangbranschen som för enskilda, samt applicera dessa erfarenheter på svenska förhållanden. För det fall målsättningen att alla serveringsmiljöer skall vara rökfria den 1 januari 2004 inte uppnås på frivillig väg förutsätter utskottet att regeringen återkommer med ett lagförslag. Motionerna — — — avstyrks följaktligen. (Res. m). Med tanke på de hälsoproblem som passiv rökning medför kanske främst för barn och ungdomar samt personer med astma och andra luftvägsbesvär anser utskottet att envar bör överväga att begränsa sitt rökande även i andra sammanhang.

— — —

Utskottet anser det rimligt att restaurangnäringen ges tid till den 1 januari 2004 att införa rökfria serveringsmiljöer. Något skäl att förorda att rökfria serveringsmiljöer skall införas tidigare än vad regeringen föreslår föreligger således inte. Vidare ser utskottet det i propositionen beskrivna arbetet för att bl.a. undersöka effekterna av bestämmelser om rökfrihet i andra länder som ett värdefullt underlag för det lagförslag som regeringen kan komma att överlämna till riksdagen för det fall rökfrihet inte kan uppnås på frivillig väg. Något skäl att ge regeringen till känna att ett konkret lagförslag beträffande rökfrihet bör utarbetas parallellt med det övriga arbetet på området föreligger därför inte heller. Utskottet avstyrker motionerna – – –. (Res. kd).

I motionerna – – – förespråkas ett totalt rökförbud på serveringsställen. Utskottet delar inte motionärernas inställning. Motionsyrkandena avstyrks. (Res. c).

Statens folkhälsoinstitut har den 28 januari 2003 överlämnat en rapport till regeringen om förutsättningar för rökfria serveringsmiljöer. Rapporten bereds i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning att ett mål bör vara att alla serveringsmiljöer skall vara rökfria den 1 januari 2004. Statens folkhälsoinstitut har nyligen överlämnat en rapport om förutsättningarna för rökfria serveringsmiljöer till regeringen. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen inte föregripa regeringens kommande förslag. Motionerna So276 (kd) yrkande 5 och So443 (c) yrkande 14 avstyrks därför.

Detaljhandel med tobaksvaror m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om licensieringssystem för tobaksförsäljning och om tillsyn över leverantörerna.

Jämför reservation 2 (v, mp).

Motioner

I *motion So331 av Ingemar Vänerlov (kd)* begärs ett tillkännagivande om ett licensieringssystem för tobaksförsäljning (*yrkande 1*). Motionären hänvisar till att Nationella folkhälsokommittén i sitt slutbetänkande lämnat ett förslag om ett licensieringssystem och anför att en sådan åtgärd vore en välkommen åtgärd i arbetet mot rökningen bland ungdomar.

I *motion So447 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om att tillsynen av försäljningen av tobak bör kompletteras med en tillsyn över leverantörernas ansvar (*yrkande 6*).

Tidigare behandling, pågående arbete

I det tidigare nämnda *betänkande 2001/02:SoU8* behandlades motioner med förslag om att ett system med försäljningslicenser borde införas. Utskottet anförde (s. 20) att ett sådant system föreslagits av Nationella folkhälsokommittén. Utskottet delade emellertid regeringens uppfattning att olägenheterna överväger nyttan med ett sådant system. Motioner avstyrktes. (Res. mp).

Utskottets ställningstagande

Av 12 a § tobakslagen (1993:581) framgår att den som i näringsverksamhet säljer tobaksvaror till konsumenter skall anmäla försäljningen hos den kommun där försäljningen sker. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2002. Utskottet anser att bestämmelsen är väl avvägd och är inte berett att föreslå en sådan komplettering som förordas i motion So447 (v) yrkande 6. Utskottet vidhåller vidare sin uppfattning att olägenheterna med ett system med försäljningslicenser överväger nyttan med ett sådant system och avstyrker därför motion So331 (kd) yrkande 1.

Snus

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om snusforskning.

Motion

I *motion So276 av Annelie Enochson (kd)* begärs ett tillkännagivande om behovet av snusforskning (*yrkande 4*). Motionären anför att marknadsföringen av snus har intensifierats, på senare tid särskilt som rökavvänjningsmedel. Enligt motionären finns det dock ingen vetenskaplig dokumentation för snusets effekt i detta avseende. Kunskapen om snusets långsiktiga effekter på hälsan är otillräckligt känd.

Tidigare behandling, pågående arbete m.m.

I det tidigare nämnda *betänkande 2001/02:SoU8* behandlade utskottet ett motionsyrkande om behovet av snusforskning (s. 11). Utskottet delade motionärernas uppfattning om att det föreligger ett behov av ytterligare snusforskning, men ansåg att något initiativ från riksdagens sida dock inte var erforderligt. (Ej res.)

I *proposition 2002/03:35 Mål för folkhälsan* anför regeringen följande (s. 87).

Socialstyrelsen har i en konsensusrapport, SoS-rapport 97:11, visat att cancerteffekt inte kan påvisas av snusanvändning, motsatsen kunde dock inte heller påvisas. Socialstyrelsen underströk att det svenska snusets långsiktiga hälsoeffekter är ofullständigt utforskade. Ett flertal remissin-

stanser har framhållit att Socialstyrelsens slutsatser fortfarande äger relevans.

Regeringen konstaterar i detta sammanhang att i Statens folkhälsoinstitutets roll ingår att stödja forskning och bidra till en ökad belysning av hälsoeffekterna av snus användning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att det ingår i Statens folkhälsoinstitutets roll att stödja forskning och bidra till en ökad belysning av hälsoeffekterna av snus användning. Något initiativ från riksdagen är därför inte erforderligt. Motion So276 (kd) yrkande 4 avstyrks.

Tobaksodling m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om bl.a. EU:s subventioner till tobaksodling. Utskottet vidhåller sin ståndpunkt att tobaksodling inte bör stödjas med medel ur EU:s budget.

Jämför reservation 3 (m, fp, kd, c).

Motioner

I motion K432 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om åtgärder mot tobaksmissbruk (*yrkande 18 delvis*). Motionärerna anför att Sverige aktivt bör stödja arbetet mot tobaksbruk i östra och centrala Europa samt i tredje världen. Likaså bör Sverige aktivt stödja WHO i dess arbete mot tobaken. Enligt motionärerna bör vidare subventionerna till EU:s tobaksodlare avskaffas och Sverige bör verka för att EU skall betrakta tobak som en hälsofråga och inte som ett jordbruksproblem.

I motion So467 av Viviann Gerdin och Margareta Andersson (c) begärs ett tillkännagivande om att regeringen på uppdrag från Sveriges riksdag kräver en avvecklingsplan av EU:s subventioner till tobaksodlingar (*yrkande 4*). Motionärerna anför att trots att EU:s folkhälsomål har inriktningen att minska tobaksbruket så väljer EU att stödja tobaksodlarna. Detta är inte acceptabelt enligt motionärerna.

Tidigare behandling, pågående arbete m.m.

I budgetpropositionen för 2003 (2002/03:1 volym 6 utg.omr. 9 s. 59) anför regeringen att det inom Världshälsoorganisationen (WHO) sedan 2000 pågår en förhandlingsprocess om en bindande ramkonvention för tobakskontroll som kan förväntas antas av WHO:s årsförsamling 2003. Vidare anför regeringen (s. 67) att stor vikt läggs vid det internationella samarbetet på tobaks-

området och att bl.a. arbetet med att utveckla och anta en ramkonvention för tobakskontroll inom WHO prioriteras.

Utskottet har vid ett par tillfällen behandlat motionsyrkanden om att subventionerna till tobaksodlingen i Europa bör upphöra (se *ytrande 1998/99:SoU2y* och *betänkande 2001/02:SoU19*). Utskottet anförde i det sistnämnda betänkandet (s. 13) att utskottet vidhöll sin principiella ståndpunkt att tobaksodling inte bör stödjas med medel ur EU:s budget samt att Sverige arbetar aktivt med frågor om tobaksprevention och anser att det i första hand är en folkhälsofråga. Utskottet erinrade också om att Sverige inom EU verkar för att hälsfaktorer ska integreras i andra politikområden. Utskottet förutsatte att arbetet fortsätter med denna folkhälsoinriktning.

Frågan om subventioner till tobaksodling i Europa behandlades även i *betänkande 2001/02:MJU15* (s. 25 f.).

Utskottets ställningtagande

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen lägger stor vikt vid det internationella samarbetet på tobaksområdet. Som ovan anförts pågår inom WHO sedan 2000 en förhandlingsprocess om en bindande ramkonvention för tobakskontroll. I det sammanhanget har en mellanstatlig förhandlingsorganisation upprättats för utarbetande av konventionstext. Utskottet har erfarit att förhandlingsorganisationen i början av mars 2003 har avslutat sitt arbete och att beslut har fattats om att överlämna en slutlig konventionstext till Världshälsoförsamlingen för antagande i maj 2003.

Utskottet vidhåller också sin principiella inställning att tobaksodling inte bör stödjas med medel ur EU:s budget. Utskottet anser att motionerna K432 (fp) yrkande 18 delvis och So467 (c) yrkande 4 är tillgodosedda med det anförda.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Rökfria miljöer (punkt 1)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So443 yrkande 14 och avslår motion 2002/03:So276 yrkande 5.

Ställningstagande

Restauranger och kaféer skall enligt min uppfattning vara rökfria. Även dessa lokaler skall således omfattas av den grundregel om rökfritt som gäller för andra lokaler dit allmänheten har tillträde. Det bör dock öppnas en möjlighet att tillåta rökning i någon eller några delar av lokalerna som särskilt avsätts för detta. Jag vidhåller det jag anförde i reservation 5 i betänkande 2001/02:SoU8 om att ett förbud mot rökning i restauranglokaler eller andra serveringsställen skall införas från den 1 januari 2004. Vad jag nu anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Tillsyn över leverantörernas ansvar (punkt 2)

av Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So447 yrkande 6.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning räcker det inte bara med ett preventivt arbete för att minska tobaksrökningen. En bättre och effektivare lagstiftning är nödvändig. Dagens tobakslag har inte den verkan som den borde. Tobak är en lättillgänglig vara och många barn och unga kan köpa tobak trots att förbud för minderåriga att köpa tobak finns. Tillsynen över försäljningen bör kompletteras

med en tillsyn över leverantörernas ansvar. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Tobaksodling m.m. (punkt 5)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:K432 yrkande 18 delvis och 2002/03:So467 yrkande 4.

Ställningstagande

Trots att EU:s folkhälsomål har inriktningen att minska tobaksbruket väljer EU att stödja tobaksodlarna. Dessa dubbla budskap är inte acceptabla. Vi kräver att subventionerna till tobaksodlingarna upphör genom att en avvecklingsplan fastställs inom EU. Viljan att nå EU:s folkhälsomål får inte underordnas tobaksindustrins intressen. Sverige måste verka för att EU skall betrakta tobak som en hälsofråga och inte som en jordbruksfråga.

I många västländer intensifieras nu arbetet med åtgärder mot tobaksbruket, och rökningen minskar nu långsamt i dessa länder. Samtidigt ökar den kraftigt i centrala och östra Europa och i tredje världen. Sverige bör i Baltikum, liksom i östra och centrala Europa och i tredje världen aktivt stödja dessa länder i arbetet mot tobaksbruk. Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande.

Rökfria miljöer m.m.

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Tobak är en av de viktigaste orsakerna till hälsoproblem i Sverige, såväl som i så många andra länder. Vi vänder oss emellertid mot den överdrivna tro på nya regleringar som på senare tid har blivit alltmer påtaglig.

Vid en ytlig reflexion kan det tyckas vara en fördel med totalt rökförbud i serveringsmiljöer på grund av att detta är enklare för restaurangägarna att leva upp till än till rökfria sektioner. Vi anser emellertid att frivilliga lösningar rimligen får anses bättre anpassade för att möta verklighetens krav och behov. Lösningar som uppkommer genom att möta kundernas efterfrågan ger fler nöjda kunder jämfört med ett förbud. Efterfrågan på rökfria avdelningar och helt rökfria restauranger kommer att öka, vilket snabbt kommer att medföra en anpassning hos marknaden. Enligt vår mening är därför en lagstiftning som tvingar marknaden djupt olycklig, och den skapar större problem än de problem den löser.

Vi vill i övrigt hänvisa till vår reservation angående tobak i betänkande 2002/03:SoU7 Mål för folkhälsan samt till vad vi anförde i reservationer till betänkande 2001/02:SoU8.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2002/03:K432 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot narkotika-, tobaks- och alkoholmissbruk.

2002/03:So276 av Annelie Enochson (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av snusforskning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett strukturerat förberedelsearbete för att nå målet om rökfria serveringslokaler till januari 2004.

2002/03:So331 av Ingemar Vänerlöv (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett licensieringssystem för tobaksförsäljning.

2002/03:So443 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbud mot rökning i restauranglokaler eller andra serveringsställen skall införas från den 1 januari 2004.

2002/03:So447 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsynen av försäljningen av tobak bör kompletteras med en tillsyn över leverantörernas ansvar.

2002/03:So467 av Viviann Gerdin och Margareta Andersson (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen på uppdrag från Sveriges riksdag kräver en avvecklingsplan av EU:s subventioner till tobaksodlingar.